

מחסום השפה בתקשורת בין חוקרים בתחום המתמטיקה העיונית – ניתוח ביבליומטרי / ציונית ענת

תקציר:

מחסום השפה, בתקשורת הכתובה בין חוקרים משפיע כידוע על הזרימה החופשית של מידע בין מדענים דוברי שפות שונות. בספרות המחקרית העוסקת בנושא זה, משתמשים במונחים: "The Foreign Language Barrier" או "language barrier". מחקרים רבים עסקו במחסום השפה, כמפריע לזרימה החופשית של מידע בין מדענים דוברי שפות שונות, אך אין הסכמה לגבי עומקו ומימדיו של מחסום השפה בדיסציפלינות השונות וכן גם לגבי ההיקף של הנטייה הגוברת לצטט מחקרים שנכתבו בשפה האנגלית.

מטרת המחקר הנוכחי היתה לבחון את ההיקף והממדים של מחסום השפה, בתחום המחקר העיוני במתמטיקה, לאורך תקופה של 40 שנה (1953-1993), בקרב בני לאומים שונים. לצורך המחקר נבחרו שני כתבי עת מדעיים מובילים מכל אחת מן המדינות הבאות: בריטניה, ארה"ב, גרמניה, צרפת, איטליה ורוסיה. מכל כתב עת נלקחו רק המאמרים אשר נכתבו ע"י חוקרים בני אותה מדינה בה מופיע כתב העת. לפיכך, להשלמת המיכסה היה צורך לסרוק שנים נוספות הסמוכות לשנות המטרה 1953, 1973, 1993.

איסוף הנתונים מכתבי העת הללו נעשה בספריות בבר-אילן, באוניברסיטת תל-אביב ובמכון ויצמן למדע.

כלי המחקר העיקרי היה טכניקת "ניתוח איזכורים" או "ניתוח הציטטות" (citation analysis) ענף-משנה ידוע בתחום הביבליומטריקה. בכל מאמר אשר נלקח מכתבי העת הללו נבדקה רשימת האיזכורים (המקורות המצוטטים ע"י המחבר) ונרשמו הנתונים לגבי השפות השונות של האיזכורים (המקורות) הללו. באופן זה ניתן היה לקבוע את השיעור היחסי (באחוזים) של כל שפה מתוך סה"כ האיזכורים הקיימים בכל מאמר.

סיכום הממצאים מלמד על שימוש הולך וגובר בשפה האנגלית, בקרב כל כותבי המאמרים, מתקופה לתקופה. בשנות ה-50 לא היתה עדיין דומיננטיות של השפה האנגלית, ובני הלאומים השונים העדיפו לצטט מקורות בשפה שלהם יותר מאשר מקורות באנגלית. הדברים נכונים לגבי הגרמנים, הצרפתים, האיטלקים וגם לגבי הרוסים. בשנות ה-70 משתנה קצת התמונה, השפה האנגלית הופכת להיות דומיננטית גם בקרב הגרמנים והאיטלקים, ורק הצרפתים והרוסים מרבים עדיין גם בשנות ה-70 לצטט מקורות בשפתם, יותר מאשר בשפה אחרת. הדומיננטיות של השפה האנגלית מתגברת עוד יותר בשנות ה-90, פרט לרוסים אשר עדיין מרבים יותר לצטט תרגומים מרוסית מאשר מקורות בשפה האנגלית. ממצאים אלו מראים שבמחצית הראשונה של המאה, בתחום המתמטיקה העיונית, האירופאים מצטטים עדיין מקורות בשפות האירופאיות, אבל השיעור של ציטוטים אלה הולך ויורד ככל שמתקרבים לתקופתנו. אולם, גם בשנות ה-90, כאשר האנגלית הופכת לשפה הדומיננטית בציטטות, עדיין קיים שיעור מסוים של ציטוט עצמי מבחינת הלשון. רק בקרב הרוסים נשמר שיעור גבוה של ציטוט עצמי לשוני גם בשנות ה-90.

באמצעות התרגומים מרוסית (כתבי עת רוסיים שמתורגמים במלואם לשפה האנגלית). יש לציין שאצל הבריטים והאמריקאים השפה השלטת בכל התקופות היא כמובן אנגלית, וקיימת אצלם מגמה של עליה לאורך השנים בשיעור הציטוט הלשוני העצמי. ניתן לומר כי בשנות ה-50, היה קיים מחסום של שפה, כאשר כל הכותבים העדיפו לצטט מקורות בשפתם שלהם, יותר מאשר שפות אחרות. לעומת זאת בשנות ה-70 יש יותר פתיחות לציטוט של מקורות גם בשפות אחרות. בשנות ה-90 המחסומים כמעט נעלמים, כאשר האנגלית הופכת להיות השפה השלטת,

פרט לרוסים, אשר עדיין מרבים לצטט פרסומים, אשר הופיעו במקורם ברוסית ותורגמו לאנגלית.

מס' מיון בספריה :
510.1 ציו.מח תש"ס

מס' מערכת בספריה :
449092